

17 maart 2015

Signalering in de palliatieve fase

Denk- en werkmethode voor verzorgenden

Karin Willemse
Gespecialiseerd wijkverpleegkundige
Oncologie & Palliatieve zorg
Consulent palliatieve zorg NHN en Flevoland

Wanneer begint de palliatieve fase?

Palliatieve zorg

“Palliatieve zorg is een benadering die de kwaliteit van het leven verbetert van patiënten en hun naasten die te maken hebben met een levensbedreigende aandoening, door het voorkomen en verlichten van lijden, door middel van vroegtijdige signalering en zorgvuldige beoordeling en behandeling van pijn en andere problemen van lichamelijke, psychosociale en spirituele aard.”

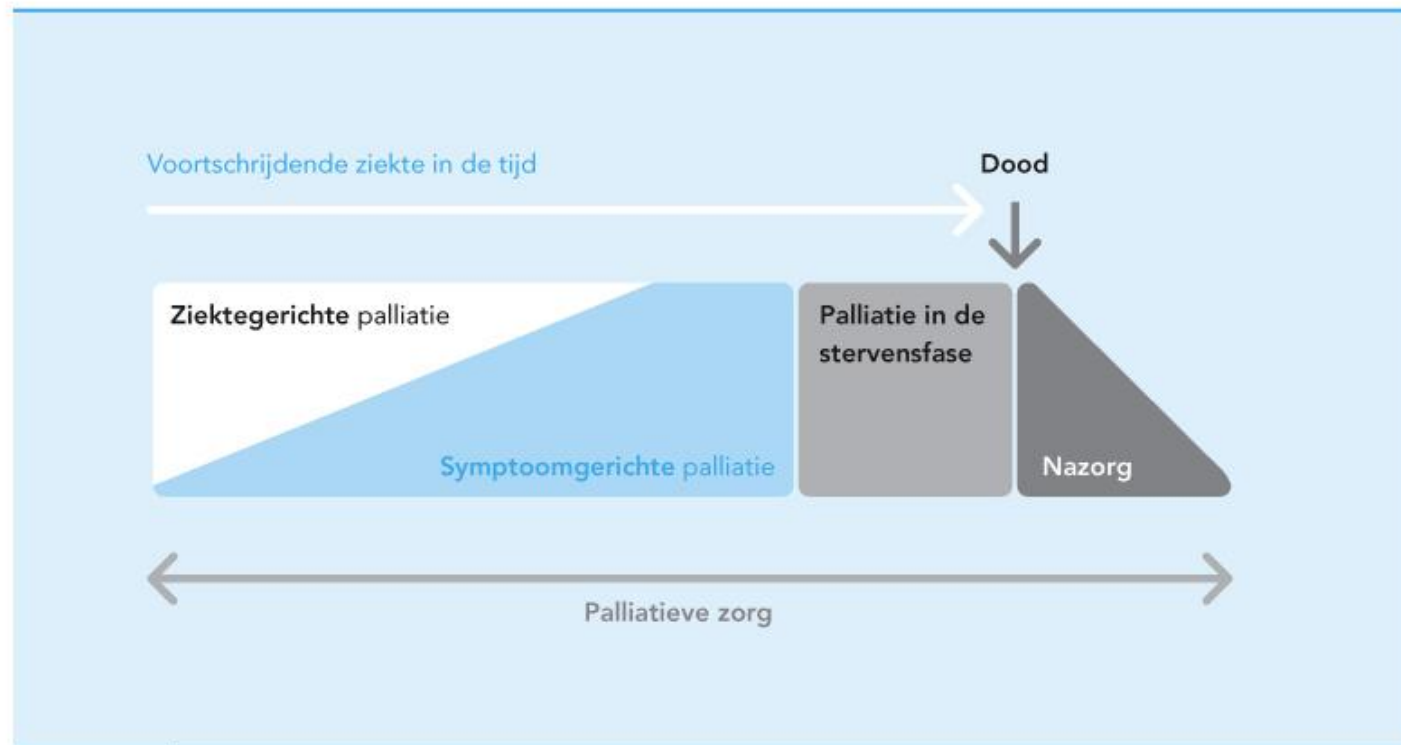
Niet de begeleiding van het sterven is de belangrijkste taak,
maar om onze medemens bij te staan te leven tot het eind'.

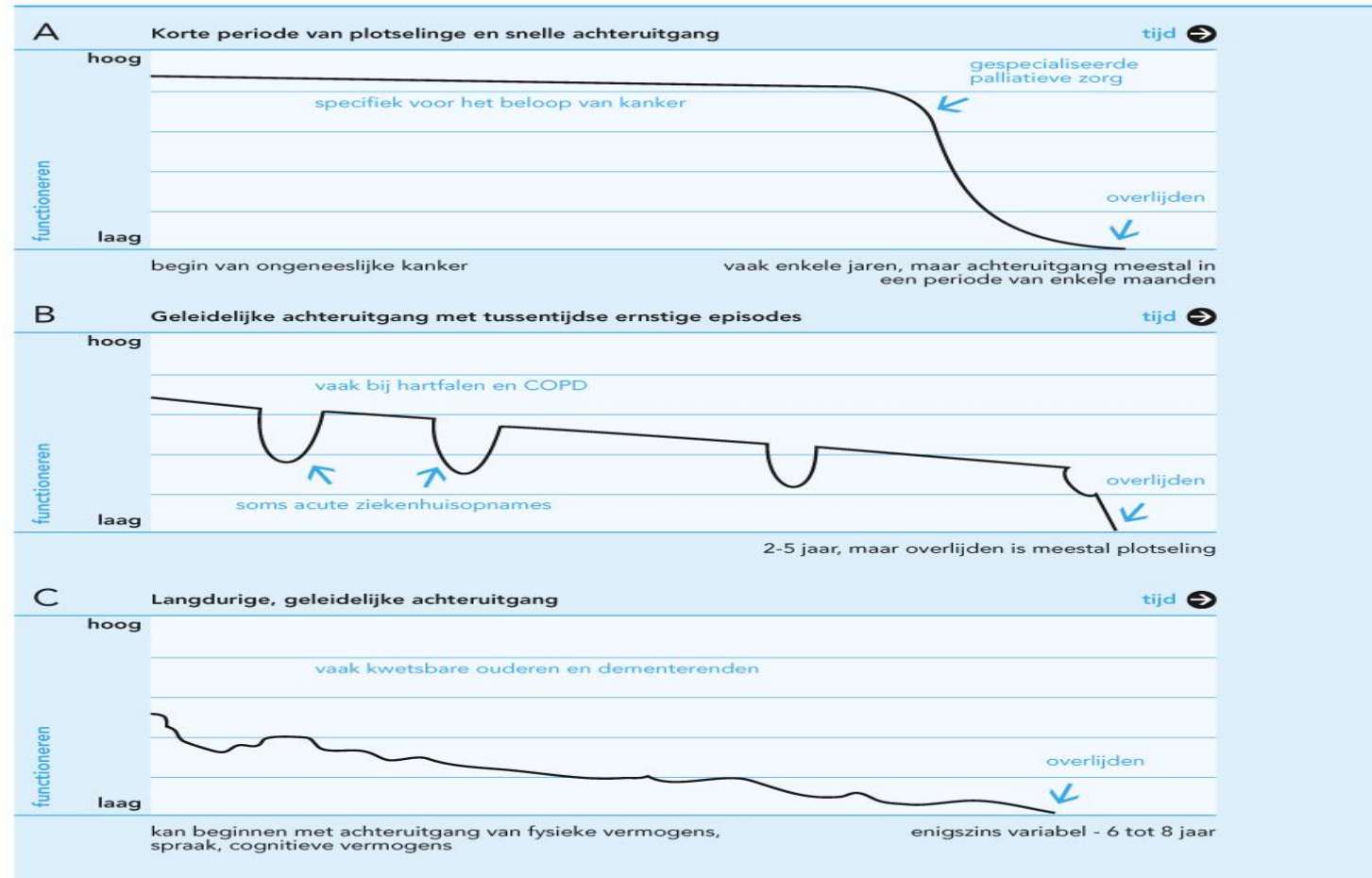
Alleen de patiënt kan aangeven wat kwaliteit van leven voor hem of haar inhoudt”

Bij palliatieve zorg:

- wordt, indien nodig, vanuit een team zorgverleners gewerkt, zodat aan alle noden van patiënten en naasten tegemoet kan worden gekomen, indien nodig ook na het overlijden van de patiënt (ondersteuning bij verliesverwerking) (WHO, 2002).

Figuur 1 Het spectrum van de palliatieve zorg

Figuur 2 Ziektetrajecten (Uit: Murray, 2005)

Uitvoering van palliatieve zorg:

- Kennis, attitude en vaardigheden
- Uitvoering van het zorgtraject
- Multi- en interdisciplinair samenwerken

Palliatieve zorg is complex:

- Meerdere symptomen, die wisselen van dag tot dag en in aard en intensiteit
- Veel medicatie
- Toenemende kans op lever/nierfunctiestoornissen
- Behandeling van het ene symptoom kan problemen geven voor het andere symptoom
- Complexe psychologische problematiek
- Rol van de omgeving / naasten

Rol van verzorgende

- Opmerken van verandering bij de zorgvrager
- In kaart brengen belangrijkste zorgproblemen
- Overleggen met andere zorgverleners
- Aanpassen zorgplan en zorg verlenen
- Evalueren of aangepaste zorg effect heeft

De signaleringsbox.....

k netwerkzorg op maat
richtlijnen palliatieve zorg

overzicht documenten contact disclaimer over deze site

reager zoeken

Richtlijn selectie Uw favorieten

Richtlijnen

- Algemeen
- Kinderen
- Oncologisch
- Psychosociaal
- Rondom levensende
- Symptomen
- Ziektegerelateerd

Overig

- Commentaarfase richtlijnen
- Folders
- Kwaliteitsdocumenten

U kunt hier een selectie maken uit het [totale aanbod](#) van de richtlijnen.

DE VERENIGING VAN INTEGRALE KANKERCENTRA HEET U WELKOM OP PALLIATIEVE ZORG.

Wat kunt u vinden op Pallialine
Via Pallialine krijgt u toegang tot richtlijnen en andere documenten voor palliatieve zorg. In het linkermenu kunt u een onderwerp selecteren. U vindt hier:

- **richtlijnen voor de palliatieve zorg** de richtlijnen beschrijven de meest recente inzichten in diagnostiek en behandeling bij palliatieve zorg. De richtlijnen zijn tot stand gekomen met de inbreng van zorgverleners uit heel Nederland die betrokken zijn bij de palliatieve zorg. De ervaringen van artsen, verpleegkundigen, psychologen en maatschappelijk werkers zijn hiervoor benut. Meer informatie over het opstellen en over de inhoud van de richtlijnen is te vinden in "[Samenwerkende richtlijnen palliatieve zorg](#)". De richtlijnen zijn inhoudelijk dezelfde richtlijnen als de richtlijnen die zijn gepubliceerd in het boek "[Palliatieve zorg: richtlijnen voor de praktijk](#)" en het "[Zakboekje palliatieve zorg](#)". Om beide boeken te kunnen bestellen, verwijzen wij u naar [iKNet](#).
- **commentaarfase richtlijnen** voordat richtlijnen definitief op de website worden gepubliceerd worden deze ter commentaar aangeboden aan bezoekers van de website
- **folders**
- **kwaliteitsdocumenten**

Wat is nieuw op Pallialine

- herzien richtlijn [Mantelzorg](#) sinds 14 juli 2009
- nieuwe richtlijn [Angst](#) sinds 14 juli 2009
- concept samenvattingskaart [Palliatieve sedatie](#) sinds 26 juni 2009
- conceptrichtlijn [Obstipatie](#) sinds 2 juni 2009
- conceptrichtlijn [Hik](#) sinds 2 juni 2009

Hoe werkt Pallialine

- **raadplegen van richtlijnen** u kunt de richtlijnen op Pallialine snel en makkelijk raadplegen ([info](#))
- **downloaden van richtlijnen**

1 nieuwe versies van een richtlijnen op de

u worden ontwikkeld bij de ViKc op het gebied

Aansluiting en afstemming

Integraal kankercentrum Nederland

→ Anorexie en gewicht

1

Breng problematiek in kaart

Verzamel medische gegevens
> medische gegevens
diagnose, medische behandeling, comorbiditeit

Verzamel informatie patiënt
> prioriteiten patiënt
> symptoomanalyse
anamnese: eetlust, gewichtsbeleg, voeding en maaltijden, bekende klachten bruisen, problemen met gribt, smaak- en ruksmtoornissen, droge of sprakke mond, dyslagie, slijksommissen, misselijkheid, braken, snelle verzadiging, buikpijn, defecatie, pijn, dyspnoe, koorts, vermoeidheid, ideeën en wensen mb.t. voeding, bestortheid over gewichtverlies, body image, rol van de naasten, sociale gevolgen van niet normaal kunnen eten, effect eerdere voedingstentventes

lichamelijk onderzoek: lichaamsgewicht, lengte, voedingstoestand, inspectie van mond, onderzoek van buik, bestaan van oedeem of ascites

symptoombeleg
> medicatie
en gebouk voedingssupplementen
> levensverwachting
> functionele status
zwakte, bedlegerigheid, ADL
> mentale status
emotioneel: angst, stemming
cognitief: coping, kennis en begrip van situatie, geheugen, bewustzijn
> sociale status
verblijfsplaats, draagkracht/draaglast
mantelzorg, opzatroon, cultuur, religie
> existentiële status
levensbeschouwing, zingeving, religie, spiritualiteit

> op indicatie aanvullend onderzoek
laboratoriumonderzoek: albumine
ander onderzoek: gastroscopie, echo/
CT-scan van buik

Overweeg gebruik meetinstrumenten
Klachtenlogboek

2

Verzamel medische gegevens
> prioritering symptomen
> aard problematiek
acute of chronisch
> situatie patiënt
verwachtingen/voorkeur patiënt, ervaring, begrip, therapeutische zelfredzaamheid, mogelijkheden en beperkingen mantelzorg

> organisatie zorg
continuïteit zorg, bereikbaarheid en beschikbaarheid hulpverleners, monitoring

Omschrijf doel beleid
verbetering c.q. handhaven welbevinden; verbeteren c.q. handhaven van voedingstoestand en gewicht kan mede een doel zijn

Stel behandelplan op
> behandeling oorzaak
gerichte anti-tumortherapie; behandel symptomen, die bijdragen aan of leiden tot anorexie en gewichtverlies
> symptomatische behandeling
niet-medicamenteus:
- mondzorg
- praktische tips t.a.v. maaltijden
- adequate voeding met evt. voedings-supplementen bij streven naar handhaving van voedingstoestand
- sondevoeding bij hoge passage-stoornissen
- palliatieve voeding indien handhaving van voedingstoestand niet wordt nagestreefd
medicamenteus: metoclopramide bij vertraagde maaglediging en/of misselijkheid en braken, megestrol-acetaat (int. EPA) bij metabole stoornissen en levensverwachting
> 1 maand, dexamethason bij levensverwachting < 1 maand
> ondersteunende zorg

beïnvloedende factoren
besproken wordt
- welke hulpverlener (arts, verpleegkundige of diëtist)
- termijn: 1-2 weken
> aard problematiek
> overweeg gebruik meetinstrumenten
Klachtenlogboek
> met effect aan de hand van klachten en (on)welbevinden evt. aan de hand van voedings-toestand en gewicht (afhankelijk van gesteld doel)

4

Stel beleid zo nodig bij en blijf evalueren

Stel effect vast
> effect goed: blijf periodiek evalueren, terug naar fase 3
> effect beperkt of afwezig; accepteren of terug naar fase 1, 2

Verander zo nodig werkhypothese en/of behandelplan

k netwerkzorg op maat

zorgprogramma palliatieve zorg

Lettergrootte: A A A Zoen

Home Over Netwerkzorg op Maat Handleiding Consultatie Bibliotheek Contact

U bent hier: [Home](#) [Inloggen](#)

- Palliatieve fase
- Fysiek
- Psychisch
- Sociaal
- Spiritueel
- Stervensfase
- Nazorgfase

Wat is Netwerkzorg op maat?

netwerkzorg op maat verbetert de kwaliteit in de palliatieve zorg
Netwerkzorg op maat is een model, ontwikkeld voor de netwerken palliatieve zorg. Hiermee is de gewenste en geboden zorg voor ongewoon ziekte patiënten en hun naasten in kaart te brengen en te verbeteren.

is voor hulpverleners
Netwerkzorg op maat ondersteunt netwerkcoördinatoren en hulpverleners werkzaam in de [gebruiken palliatieve zorg](#). Het model maakt het mogelijk informatie en kennis op te nemen, te delen en te bewerken. Dit kan zowel op landelijk, regionaal als lokaal niveau. Afhankelijk van de doelstelling en werkwijze van het netwerk is het mogelijk (samenwerkings-) afspraken op netwerkniveau te ontwikkelen.

versterkt de regionale samenwerking
Het hoofddoel is dat de zorgverleners in de regio inzicht krijgen in:

- het bestaande regionale zorgaanbod
 - regionale instrumenten die gebruikt worden
 - hiaten en overlappings binnen de regio
- Netwerkzorg op maat is in te zetten bij verbetertrajecten zoals het:
- vaststellen van kernpunten voor verbetering en ontwikkeling
 - bieden van handvatten aan regionale zorgverleners
 - bevorderen van deskundigheid

is een samenwerkingsproduct
Netwerkzorg op maat is het resultaat van het project zorgprogrammering palliatieve zorg. In dit project hebben 9 netwerken palliatieve zorg, [Agora](#) en de [ViKc](#) intensief samengewerkt. De naam zorgprogrammering bleek in de praktijk veel verwarring op

Als u niet weet in welke netwerkregio u woonachtig of werkzaam bent dan kunt u dit opzoeken op de website www.netwerkpalliatievezorg.nl.

Op deze website vindt u de **netwerken palliatieve zorg** in Nederland. Veel netwerken hebben hier een eigen website. Op zo'n site vindt u informatie over palliatieve zorg (zorg in de laatste fase) in de betreffende regio.

Snel naar
www.iKNet.nl
www.netwerkpalliatievezorg.nl
www.palliatief.nl

Doelstelling (1)

- Signaleren en monitoren van klachten en problemen van zorgvragers (en naasten)
- Verwoorden van deze zorgproblemen in overlegsituaties met verpleegkundigen of artsen
- Deskundigheidsbevordering van de verzorgenden (o.a. kennis van symptomen en behandeling)

Doelstelling (2)

- **Systematisch en gestructureerd plannen van de zorg met richtlijnen/checklijsten**
- **Bevordering van de samenwerking met andere disciplines**

Toepassing van de signaleringsbox:

In de directe zorg aan zorgvragers en ter voorbereiding van het interdisciplinair overleg (MDO),

door verzorgenden in verpleeg- en verzorgingshuizen, thuiszorg en bijna-thuishuizen/hospices:

Inhoud van de signaleringsbox

- *Stappenplan* voor het systematisch en gestructureerd werken
- *Signaleringskaarten* voor de tien meest voorkomende palliatieve symptomen
- *Achtergrondinformatie* over zorgproblemen
- *Werkbladen* die de continuïteit van zorg waarborgen en de communicatie met andere disciplines ondersteunen.
- *Instructiekaart* Aan de slag

5 stappen

- Stap 1 Observatie
 - inventariseer klachten en verschijnselen
- Stap 2 Onderzoek
 - verzamel aanvullende gegevens
- Stap 3 Overleg
- Stap 4 Zorg(leef)plan vaststellen en uitvoeren
- Stap 5 Evaluatie

'Signalering in de palliatieve fase'

casus

Inventariseer klachten en verschijnselen

Stap 1 Observatie

Observatie: wat.....

- geeft zorgvrager aan:
 - verbaal
 - non-verbaal
- merken naasten op
- merk ik op:
 - veranderd gedrag?
 - lichamelijke veranderingen?
- merken mijn collega's op

Welk zorgprobleem geeft de meeste last?

- Delier
- Dyspnoe en hoesten
- Gewichtsverlies & gebrek aan eetlust
- Klachten van de mond
- Misselijkheid en braken
- Obstipatie
- Pijn
- Uitdroging
- Vermoeidheid
- anders, geen idee

Verzamel belangrijke aanvullende gegevens met signaleringskaarten

Stap 2 Onderzoek

Onderzoek het zorgprobleem

- Verzamelen extra informatie over:
 - het welbevinden van de zorgvrager
 - klachten en verschijnselen
- Is er een meetinstrument voor dit zorgprobleem?
- Gebruik de achtergrondinformatie voor verdieping

Onderzoek

Controleer of je met de gevonden informatie het zorgprobleem kunt benoemen:

- Zorgvrager heeft de meeste last van ...
- Het probleem is er sinds ...
- Zorgprobleem wordt erger of minder erg door ...

Wat wil ik bereiken? Met wie? Wat wil ik vragen?

Stap 3: Overleg

Overleg: Wat wil ik bereiken?

- Mijn zorgen over de situatie, verzamelde observaties en gegevens delen
- Een bezoek van arts of verpleegkundige aan de zorgvrager
- Aanpassing beleid en zorg
- Meer informatie voor zorgvrager of naasten

Overleg: Met wie?

- EVV
- Verpleegkundige
- Arts
- Overige ...

Houd steeds in de gaten of beleid en zorg bij de zorgvrager passen!

Overleg: Wat wil ik vragen? (1)

- Welk beleid en behandeling wordt er afgesproken?
- Is het doel de oorzaak van het probleem te behandelen of wordt alleen geprobeerd het probleem (de last) te verminderen?
- Wat is hier praktisch voor nodig?
- Wie gaat dit regelen?

Overleg: Wat wil ik vragen? (2)

- Wie informeert de zorgvrager en wanneer?
- Wanneer moeten de klachten van de zorgvrager minder zijn?
- Wat doe ik als klachten van de zorgvrager erger worden?
- Wordt beleid in dossier genoteerd en door wie?
- Zijn er zorghandelingen die gestopt kunnen worden?

Samenvatting

Box 'Signalering in de palliatieve zorg, denk- en werkmethode voor verzorgenden' helpt bij:

- het goed in kaart brengen van zorgproblemen
- voorbereiding van het overleg

Met als doel een zo goed mogelijke kwaliteit van leven voor de zorgvrager in de palliatieve fase

Dit geldt ook voor mensen zonder zelfregie;
zwaartepunt voor de informatiebron ligt anders

Informatie

www.iknl.nl

- Workshops 2015 landelijk
- SIGbox als goed voorbeeld opgenomen in Verbeterprogramma palliatieve zorg (ZonMW subsidie)
- Handleiding voor implementatie beschikbaar
- Incompany training beschikbaar

Bestellen via site:

Signaleringsbox kosten 21.50 euro (excl. Verzendkosten)

Werkblokken nabestellen 4 voor 12 euro (excl Verzendkosten)